

ORÍGENS Y FONTS
DE LA NACIÓ CATALANA

LO POBLE

LOS CHETHAS

EN la part del Asia menor, allí hont avuy corresponen la Palestina y la Siria, ó en termes més generals, tota aquella part del Asia ratllana al Egipte y lo Mediterrani, y tanca da per lo Taurus y las planas de la Mesopotamia, li deyan los Egipcis lo país de *Khar* (1)

en lo que habitavan las rasses dels *Khar-u* y dels *Kati-u*.

Los *Khar-u*, habitavan en la part del Taurus, en Armenia, aixó es, en la part més oriental de la comarca qu'

(1) En E. de Rougé en los seus estudis sobre los *Textos geografichs del Temple d'Edfou*, llegeix los geroglifichs del nom dels *Khar-u*, *Xaru*: l'importancia d'aquesta lectura se veurá mes endevant. *Revue archeologique-nouvelle série*, T. XI, p. 132.

hem senyalat, correntse cap lo vall del Oront, hont comensavan los Kati-u, confederacions de pobles que portavan al cap los Cheth-u qu' estavan aposentats en la vall del dit riu y 's corrian per la Palestina.—Dels altres pobles de la Confederació lo més célebre era 'l poble *Kefat*

que vivia en la costa. (*Los Fenicis de Sidó.*)

Avuy es impossible negar lo parentiu de la rassa de *Khar* del N. ab los *Koush* de las bocas del Eufrates y de las riberas del *mar Erytreo* ó golf pérsich; y menys encara 'f que tenian ab la més antiga població de la Media (*Persia*). Los *Khar-u* eran donchs pobles de llengua turanesa ó d' aglutinació. La seva llengua era la llengua d' Acad. (1)

Los *Kati-u*, venian també de las riberas del *Erytreo*, y eran, per consegüent, germans d'origen dels *Khar-u*; havent pujat al N., segons uns, per causa de guerra entre los dos pobles, quan los *Kouschitas* informaren lo primer imperi babilónich que acabá ab *Nemrood*: altres donan per causa uns forts terremotos que omplintlos d' espant los portaren á emigrar cap al Nort.

(1) «... no 's possible negar lo parentiu dels Caldeos del baix Eufrates ab los antics pobles d' una part de l' Armenia,» diu En Lenormant citant en apoyo un gran número dels primers orientalistes d' Europa; entre ells Lassen, Geseni, Ewald, Hitzig, Renan, etc., y despres de haber enumerat los noms diferents que han portat «los Kurdos diu «aquest ultim nom es el de la provincia d' Acad en la parafrasis «aramea de la Biblia y del mont Arat dels Siris, *Assemani Bibliothek. orient. t. II, «pl. 113, t. III, 2.ª part., pl. 734*). Los habitants d' aquestes mateixas parts de l' «Armenia que han guardat fins los nostres dias lo nom de Kurdos, han sigut arianizats fa molts sigles, per capas d' immigracions succesivas, y sembla que ja ho eran «quant Xenofont; mes anteriorment y fins los temps de las últimas campanyas dels «reys Asiris, los monuments cuneiformes nos ensenyan lo seu pais exclusivament «ocupat per tribus turanesas, estretament emparentadas ab la mes antiga població «de la Media y per consecuencia ab los turanesos de la Caldea.» (Vejinse las mevas *Cartas Asiriologicas*, 1.ª serie, t. 1.º, pl. 19 y següents).

Lettres assyriologiques, Seconde serie,—Etudes accadiennes, par François Lenormant,—Tó I, pl. 72,

Los Kati-u eran de rassa Cananea, y la seva llengua era de flexió, y tal volta parlarian un dialecte hebraich. (1)

Fortas ab civilisació una y altra rassa, metalurgistas, comercials y guerreras per excelència, s' aixecaren á grans destinos, tant que 'ls Khar-u per dos voltas dominaren en l' Eufrates. Mes un jorn, retxassats, y de nou constrenyits dins las sèvas montanyas se llansaren sobre l' Egipte, establintse sòlidament en sa part baixa, y fins fen que obehissen la seva dominació los *Haks* de la part alta.

Aquesta famosa invasió es la dels pobles *Pastors* ó *Hycsos*, colocada avuy com terme mitj vint y dos sigles avants de C. ó sia quan la XII dinastía.

Los dits Hycsos ó Pastors son los Cheth-u (2) dels monuments egipcis, dels que podém assegurar que tenian fundada la seva hegemonia d' una manera incontestable quan Thouthmes, després d' haver sigut expelits del Egipte, avansa per dominarlos, fins la seva propia patria.

L' expulsió dels Chethas nos posa fins lo sigle XVIII a. de C.

(1) «...no sòls Isaias 19-18-diu que l' Ebreu es la llengua de Canaan: (escribia VIII sigles a. d. C., sino que avuy per avuy Dom Calvet, Munk, Renan y Lenormant, dihen lo mateix.»

L' ancien Orient, par Leon Carré, T. III, pl. 117 á 126.

(2) «Totas las semblansas concordan en efecte, en probar que l' element principal de la misteriosa població dels Pastors ó Hycsos, que dominá durant 511 anys al menys en una part del Egipte, havia d' esser de rassa Cananea y composta de Chethas adoradors del deu Set ó Soutekh, de qui establiren los reys Pastors lo seu cult en Avaris, la seva capital.»

Essai sur la propagation de l' alphabet phenicien dans l' ancien monde, par François Lenormant.—T. I.—Deuxième édition, pl. 101.

Segons totas las apariencias, aqueixos Pastors designats en las inscripcions egipcias baix lo nom de Khetas... son los Khétim de la Biblia que formaban la primitiva població de Canaan. M. de Rougé en la seva interesant memoria sobre l' inscripció d' Ames ha fet veure que la major part del noms dels jefes dels Khetas terminaban en *sar*, circumstancia que anuncia un poble semitich.»

Revue archeologique.—1. série.—T. VIII, pl. 72. Alfred Maury.

«Los antichs autors han comparat sempre á aqueixos Pastors ara ab los Fenicis, ara ab los Arabes, mes unanimament los designan com Semitas.—Brugsch—*Histoire de l' Egypte*, pl. 77.

En los nostres dias lo P. Tarquini de la C. de J. ha sostingut la comparació entre 'ls Hycsos y 'ls Fenicis.—Vegis *De l' origine des Pheniciens et de leur identité avec les Pasteurs qui envahirent l' Egypte.—Annales de la philosophie chrétienne etc.* Novembre de 1869.

Durá donchs la sèva estada en lo baix Nil, segons los cronologistas egiptólechs, 511 anys.

¿Una volta establerts en lo baix Egipte los pobles de Khar, qué feren? La sèva historia com poble del baix Egipte no tè per nosaltres un interès de primer ordre, mes, ¿es lògich suposar qu' un poble guerrer, mercantil e industrial, soberá absolut del Mediterrani que crusavan sens rivals los rems dels Kefat, y á més del pas Occidental de l' Africa y Europa, s' estigués quiet prop lo Nil, sens pensar tan sols en estendre las sèvas conquistas, ó en establir novas factorías pel foment del seu comers, y de l' industria patria?

Estém acostumats á la idea de la inmovilitat semítica, á pesar de contradirho tantas vegadas la historia, mes es impossible creure ni imaginar que un poble que sens rival dominava en lo Mediterrani, quedés quiet é inmóvil, sens que tan sols l' instint de curiositat innat en l' home lo portés á coneixer las regions del N. d' Africa y del Occident d' Europa, desconegudas per eli, y tal volta en lo seu temps desconegudas per lo mon antich, puig que avants de l' arribada dels Khar en Egipte los pobles del N. d' Africa y d' Europa eran englobats pels Egipcis dins lo nom dels *Tamah-u*, y aixis deya d' ells lo deu Harema Khu (*lo bon principi*) com se pot veure en los texts d' Edfou: «Lo meu ull indaga qui sou vosaltres que «porteu lo nom de Tamahou; Sekhet está per ells.» (1) Ara bè, diu En de Rougé «quan los pastors apareixen en Egipte, es quan apareix lo deu del poble Cheth *Baal-Southet*» (2) de modo que 'ls Egipcis no coneixen los pobles del N. d' Africa y d' Europa, sino quan ja son semitisats pels Khar-u, com ho demostra lo preciós dato de la sèva unitat religiosa.

(1) *Études sur l' antiquité historique d' après les sources égyptiennes etc.* par F. Chabas, pl. 93.

(2) *Comptes rendus des seances de l' Academie des inscriptions.-Première série.* T. V, pl. 203.

Y aixó 's veu més clar, quan un se trova, després de l'expulsió dels Cheth-u, en front dels pobles del N. d' Africa y Europa, forts ja en civilització, ab grans esquadras, y ab situació de prestar auxiliis materials als mateixos egipcis, y de portar la guerra á las sèvas costas; civilització que seria miraculosa ó incomprendible, si no tinguessim rahons y motius bastants per atribuhirla á los conquistadors del baix Egipte.

Exigeix donchs la lògica, y los fets històrics comprobaban la deducció, que 's fassi dar als Khar-u la *volta del Mediterrani* protegits per las naus dels Kefat. Y fentho aixís se compren que lo gran Thouthmes III, portés las sèvas conquistas per tots los països ahont dominaren los Cheth-u, aixó es, que no sols reduhís á sa obediencia á los pobles de Khar asiàtics, sino fins los Africans y Europeos, designats ja ab lo nom de Tahen-u, ja ab lo més general de «los que habitavan en las extremitats de «la terra y en la *volta del gran circuit—Mediterrani—*que «s' estenia fins las montanyas misteriosas,

«designació geroglífica de las columnas d' Hércules.» (1)

(1) *Études sur l' antiquité historique d' après les sources égyptiennes etc.* par F. Chabas. pl. 182.

L' idea de que 'ls Hycsos havian vingut á Espanya l' afirma resoltament En Hernandez:—«Es indudable que en una época remotísima los Hycsos ó tribus nómadas que vivían errantes en la Arabia, en la Siria y Palestina invadieron el Egipto por el istmo «de Suez»... «Los Hycsos espelidos del Egipto en todas direcciones, unos probablemente volvieron al antiguo país de su residencia (Fenicia), otros rodeando por la Libia fueron á ocupar la Grecia é Italia uniéndose con los pelasgos, pueblos tal vez de «igual estirpe, y por fin otros siguiendo las costas occidentales del Africa, se introdujeron en la península Ibérica por el estrecho de Gibraltar...»

Resúmen histórico-crítico de la ciudad de Tarragona etc. pl. 19 y 20.

Y anys després insisteix encara de nou en l' assumto, puig diu: «Raoul-Rochette «dice que los fenicios arrojados de Egipto por Sesostris, fueron los que difundieron «la civilizacion por los puntos meridionales y occidentales. Tenemos á la vista una «carta que nos dirigió Mr. Ross, profesor consejero de la Universidad de Halle en Alemania con fecha 21 de Marzo de 1854, en la que afirma que las costas del Mediterrá-

Los Khar-u arribarian á las montanyas misteriosas donant la volta per la Lybia uns, y embarcats los altres en las naus dels Kefat, puig aquest fet surt naturalment de la posició que ocuparen durant quatre sigles los Khar-u en la costa d' Africa.

Mes ¿ne tenim una proba certa?

Lo primer poble europeu anomenat ab nom particular ó propi, que fins avuy han trobat los egiptólechs, es lo poble que tots ells de comú acort atribuheixen á l' illa de Cerdenya, poble qu' escribian los egipcis de la següent manera:

y la seva exacte transcripció ha preocupat d' una manera molt seria al gran egiptólech Viscomte E. de Rougé, qui es d' opinió que la S inicial tè un só susceptible de representarse per la Schin hebraica, de modo que fentho com ell indica la transcripció 'ns ve á donar lo següent nom:

«neo fueron pobladas por emigraciones fenicias (Iksos-Pelasgos) con las artes egipcias-asiro-babilónicas.» *Muros ciclópeos de Tarragona.—Memorias de la Academia de Buenas letras de Barcelona.* T. II, part. II, pl. 424.

En A. Delgado senta la seva vinguda en hipòtesis; aixís diu:

«Posible es, y por conjetura puede creerse, que una raza procedente tambien del Asia, acaso los llamados Hycsos, que por tanto tiempo residieron en Egypto, arrojados de este país, pasaron á Lybia, y desde aquí corriendo la orilla septentrional del Africa, llegaron al Estrecho, lo atravesaron y poblaron el territorio antiguo. También es posible que de estas gentes saliese aquel Hércules, que, corriendo despues por las costas orientales de España, atravesó los Pirineos y despues los Alpes, hasta llegar á Italia.» *Obra cit.* Tomo I, pl. 82 y 83.

«Nuestra hipótesis de que estas gentes—la gent d' Asido que 's deyan segons ell *Tsuria*, identificats per Strabo ab los Turdetans; recordis lo que dirém sobre 'l cambi de Khar-u en *Suria (Siria)*,—«habian pasado por Egipto, parece que adquiere mayor probabilidad, cuando vemos en sus monejas figuras simbólicas de la astrología del Nilo.»

Obra y lloch citats, pl. 37.

Lo que deixém copiat es quant s' havia escrit avants del nostre treball, sobre la nostra teoria; hem cregut que deviam consignarho, per més que haguessem arribat á la nostra conclusió sens coneixer lo dit per En Delgado y En Hernandez, á fi de que cap malévol no 'ns acusés d' havernos servit de las ideas dels altres, deixantlos á recó.

Charo-tans ó *Charo-tanas* pronunciant la *Ch* com en la paraula francesa *Chapeau*. (1)

Dels *Charo-thans* suavizada la pronunciació n sortiren los *Shar-dans*, d' ahont los *Sardans*, *Sardos*, *Sordes* ó *Chordes* habitants en l' antich de l' illa de Cerdanya.

Mes no sols trobém los *Shar-dans* en l' illa de Cerdanya, sino qu' en lo més antich temps ocupavan ab lo nom de *Sordes*, la Catalunya ó gran part d' ella, ó millor, tota la costa Mediterránea desde l' Ebro fins prop de Roma, estenentse cap l' interior y aixís en lo temps d' Avien, ó millor, en lo temps de las memorias de que 's serví Avien per escriure la seva *Ora marítima*, posa als *Sordes* en las faldas del Pirineu anant del mar fins dins l' interior, cap dalt de Lleyda ó del Aragó.

Deixant l' estudi dels nostres *Sardans* per més endavant

(1) Empèro Rougé no escriu *Tsarotans* ó *Tsarodons* sino *S'arsina*, *S'ardaina*.—*Memoire sur les attaques dirigés contre l' Egipte par les peuples de la Méditerranée vers le quatorzième siècle avant notre ère*, par le Viscomte E. de Rougé.—*Revue archeologique*.—Nouvelle serie, seizième volume, pl. 37.

Chabas escriu *Shairotanas* y *Shardanas*.—*Etudes sur l' antiquité historique etc.*, pl. 298.

Com se veu, la qüestió no és ben resolta per lo que fa á la lletra inicial, si be tots buscan lo mateix sonido. Reparís com los mestres en aquesta classe d' estudis cambian sens reparo la *t* per *d*, puig més endavant tindrem de ferho nosaltres.

¿Empero, per quina rahó, se dirá, nosaltres no escribim la paraula *Shar-dans* com los egipciólechs?—L' explicació es molt sencilla, y fins nos fa estrany, que homes de tanta ciencia com Brugsch, Lenormant, Rougé, Chabas, etcétera, no l' hagin dada avants.

Es molt cert que de tots los egipciólechs sols Chabas ha dit que tal vegada de la paraula *Khar* suavizada la pronunciació, podia venir la de *Suria*, mes cap ha vist en los *Sardans* de l' illa de Cerdanya lo mateix poble *Khar* ó *S'har*. La rahó la creyém veure nosaltres en lo fet filològich que portá á donar al nom de *Khar* un accent més dur. Empero ja havém vist que un home tan considerable com Rougé, llegia *Xaru*, per conte de *Kharu*. Si los egipciólechs s' haguessen explicat com nosaltres la dificultat de transcripció, en que s' han trobat, tal vegada escriurien per conta de *Kharu*, *Xaru*, *Tsar-u*. Del fet de la discordancia, notis bè, resulta ja un dupte sobre l' inicial. Ara bè: ¿los egipcis, en lo supost de que los *Khar-u* ó *Xaru* se diguessen *Tsar*, com creyém nosaltres, com haurian escrit la lletra inicial, ó la primera articulació, ahont se troba tancada tota la qüestió? ¿Com? De cap manera y vet-a-aquí per que hi ha lloch á discussions. Los Egipcis no podian escriure *Tsar*, per quant la articulació de la *tzade*, no existeix en la seva llengua.—*Journal Asiatique*.—*Nouvelles considérations sur le Syllabaire cuneiforme*, par J. Halévy.—*Septième série*.—*To. VII*, pl. 231; y com lo nom, sent remitich, comensa ab la *tzade* hebraica no podian dins lo seu sistema fonetich escriure un so que no podian trovar en cap paraula de la seva llengua.—Vet-a-qui lo motiu que 'ns obliga á escriure *Tsar* per conte de *S' ar* ó *Shar*.

á fi de no perdre lo fil de la nostra demostració, nos toca ara provar l' unitat de rassa dels Charo-thans ó Shar-thans ab lo poble civilisador del Occident d' Europa.

Si es cert, com nosaltres sostenim que los Khar-u donaren la volta per lo Mediterrani, civilisant los aborígenes, l' unitat de poble s' ha de trobar per tots los pobles riberenys del Mediterrani, per tots los pobles del *gran circuit*. Fins ara hem trobat que lo poble de l' illa de Cerdenya era lo poble entre Ebro y Arno. ¿Y era també aqueix poble, germá dels pobles d' Africa? Si que ho era, y aixó ho diu ab tot rigor lo papirus Anastasi, traduït per E. de Rougé.

Un Faraó en guerra ab los Lybichs prengué un cos de Shar-thans per auxiliars, y d' aquestos diu lo papirus, y vegis com transcriu E. de Rougé lo nom dels Tsar-thans: *Sardoni (quos) reduxisti (in) gladio tuo, captivos duxerunt afines suos.* (1)

Tenim donchs probat d' una manera incontestable que 'ls Lybichs eran *afins*, *parents* dels Tsar-thans, y per tant parents dels Sordes de Cerdenya, dels del golf de Lió, y dels de Catalunya, (2) germandat que aixís se pot referir á una unitat primitiva de rassa, de la rassa ab-orígena, com á una unitat de civilisació.

Aclarim aquest punt.

L' unitat de rassa desde la Lybia fins l' Arno (lo riu de Florencia y Pisa) passant per la península Pirenaica y Fransa, l' hem estudiat, probantla fins ahont ho permeten los coneixements etnogràfics, antropòlegs y llíngüístics de nostre temps.

(1) *Memoire sur les attaques dirigées contre l' Egypte par les peuples de la Méditerranée vers le quatorzième siècle avant notre ère, par le Vicomte E. de Rougé.—Revue Archeologique.—Nouvelle série.—Seizième volume. pl. 97.*

(2) Com se pot veure en En Guigniaut los Etruscos tenian una tradició d' una tribu de Lybichs qu' aportaren á Italia manats per un jefe anomenat *Sardus*, fill del Hercules Lybich, tribu que comensá instalarse en l' illa de Cerdenya y de qui tragué lo nom.

Religions de l' antiquité, par En Guigniaut.—T. IV, pl. 248. El mito, la tradició y l' historia comproban la nostra tésis.

Emperó aquesta unitat de rassa no contradiu l'unitat de civilització, es dir, que lo dit en lo papirus Anastasi també se pot referir á una germanat ó parentiu entre pobles informats per una civilització uniforme.

Fins ara tenim donats dos datos importantíssims per demostrar l'unitat de civilització dels pobles del N. d' Africa y del Occident d' Europa, com filla de la civilització del poble Khar.

Lo que havém dit del deu Sekhet, deu nacional del poble de Khar, y deu al mateix temps dels pobles lybichs y europeos, y si bè avuy no 's pot dir que 'ls espanyols hagin sigut civilisats per los russos per quant uns y altres son cristians, per lo que fa al temps antich es ben sapigut que un mateix deu per dos pobles, representava lo domini d' un ó altre dels dits pobles.

En segon lloch nosaltres veyém un fet notabilíssim en lo nom donat per los Egipcís al Mediterrani, es dir, en lo nom de *circuit*, puig venint representada com sabém tota la colonisació ó civilització del Mediterrani per lo mito del Hércules fenici, 'ns trobém que lo nom d' Hércules vol dir, *'l que circuheix, el que rodeja, circumvit, negociandi causi, mercator* (*Genesi*) d'ahont lo nom dels *Herakledas* del hebreu *HeRaKaL*. Y en aquella idea de *circuit* que 's troba en lo nom del deu civilisador per excelencia, pel deu que sortint del Asia visitá l' Egipte, la Lybia, l' Espanya y l' Italia, junt ab lo nom del mar Mediterrani, hi ha una unitat sustancial innegable y demostrativa d' un gran fet històrich.

Torném ara en busca del poble de Khar que havém deixat en lo baix Egipte, mes no sens dir lo que Chabas, aixó es, «que del nom de Khar suavizat en *Shar*, ha pogut derivarse lo nom de *Suria*, Siria,» (1) país, com ja havem dit, ocupat per la gran Confederació qu' invadí l' Egipte, y lo que 'ns donaria una Shar-thana asiática, y una Shar-thana mediterránea, donchs estém en lo ferm,

(1) *Etudes sur l' antiquité historique d'après les sources égyptiennes etc.* par F. Chabas, pl. 122; nota.

quan busquem en los Shar de Catalunya, los Shar del país de l' Oronte, los Shar conquistadors del baix Nil.

Ara pendrem un altra direcció, puig tenim los Chethas en las bocas del Nil, probem de ferlos passar per la costa d' Africa, y de portarlos á las bocas del Guadalquivir y del Ebro.

¿Los Chethas passaren per l' Africa?

Lo mito d' Hércules fenici, adorat en Cádiz com Hércules egipci, y l' Hércules Heraclea, adorat com la principal divinitat de Tebas, no sols nos demostra l' origen del mito, sino la marxa del poble que l' informa.

Nosaltres veyem una prova capital del pas dels Chethas per África, no sols en los pobles que apareixen en ella ab lo nom dels pobles asiáticos, com los Pherezeens, sino en la fundació de la célebre Carthago.

Aquí 'ns trobem ab una dificultat de cronología molt gran, mes de la que no som responsables, puig los cronologistas egipciólechs pujan y baixan per centurias los seus cálculs. Empero resulta que desde Möwers ja no hi ha qui posi la fundació de Carthago pels Tyrs, puig com diu lo sabi alemá, aquesta es la segona fundació, la primera la posa en 1240 (1), deduhintla de la fundació de Cádiz. Lo dato de la fundació de Cádiz no té cap valor históric incontestable, per lo contrari desde 'l moment que se suposan fundadas ditas ciutats pels fenicis de Tyr, quan Tyr apenas si existia, confonentlos ab los Fenicis de Sidó hi ha lloch per posar en dupte l' any que los dits autors fixan per la fundació de Carthago y Cádiz, puig qu' en lo més principal s' equivocan, aixó es, en lo nom del poble fundador.

Donchs nosaltres donant als fundadors de Sidó la fundació de las dos celebradas ciutats, puig que per ells foren fundadas, si eran fenicias, nos trobem en lo período en que la Fenicia era, dihemho aixís, una provincia del país dels Chethas, lo seu poble marítim y comercial.

(1) *Die Phönizer*, tomo II, pl. 352.

Fins aquí l'importància que nosaltres donem á la fundació de Carthago no 's veu clara, mes ja s'endevinará quan se sápigam que 'l nom semítich-fenici de Carthago es *Kartha-Kadescha* de *Kartha*, vila, y *Kadescha*, nova; es dir, Vila-nova.

Crusém l'estret y arribém ab los Chetha-Kefat ó Chethas-fenicis á l'illa de Cádiz.

Ja veurém que lo nom que porta aqueixa illa, de *Lleó*, no 's pot treurer d'altra part que d'ahont s'ha tret lo nom del golf de dit nom, aixó es, del poble Ligur, un altre poble que nosaltres creyém que vingué ab los Chethas á Espanya.

Mes altres noms sonan com molt antichs ó fins com més antichs, puig Avien diu que l'illa ó part d'ella se deya *Cotinusa*. *Cotinusa* sona *Khetin*, aixó es, *Khe-tin*, poble de *Kheth* y ja sabém que aqueixa *Khetin* era un poble asiátich de la Palestina de la gran confederació dels Chethas, si es que no son los mateixos Chethas.

En Sili Italicus dona á l'illa ó á part d'ella lo nom d'*Erytrea*: la rahó d'aqueix nom nos l'ha conservada Plini: *Eryhtia dicta est, quoniam Tyri aborigines eorum, orti ab Erythreo mari ferebantur* (1), y com ja sabém que 'ls Chethas, poble Cananense, sortí del golf Erytreo, y com Sidó la fenicia era la primogénita de Canaá, segons los llibres sagrats, vet-á-qui que corretxint Sidó per Tyr, nos trobém ab lo poble del golf Erytreo en los mars del Ocean Atlántich.

Y la ciutat edificada en l'illa dels *Lygions*, ó dels *Chetin* ó dels oriundos del *Erytreo* ¿cóm se deya? Segons uns, *Gadeira*; segons altres, *Gades*. Lo primer d'aqueixos noms es constantment donat pels autors grechs, lo segon ab no menor insistència es lo nom donat per los autors llatins. ¿Quín es lo més antich?

Avien nos ho dirá:

Hæc Cotinusa prius fuerat sub nome prisco,

(1) *Plini Hist. natural, Llibre IV-22.*

*Tartessumque de hinc Tyrii dixerit coloni.
Barbara quin etiam Gades hanc lingua frequentat
Pœnus quippe locum Gadir vocat undique ceptum
Aggere præducto. (1)*

Donchs *Gades* es lo nom antich.

¿Y *Gades* es ibérica? No, puig no hem trobat un sol nom que 'ns pogués explicar la seva etimologia. ¿Es semítica? Sí, de comú acort de tots los autors antichs y moderns. Empero aquest comú acord lo rompém nosaltres. Primer referim la fundació de *Gades* als Sidonenses, com fenicia; y segonament portantla als Chethas civilisadors de l' Espanya. (2)

(1) *R. F., Avien. Descriptio orbis terræ v. 611.*

(2) Si Cadis fo fundada pels Chethas, ja está dit que la seva fundació pels de Tyr no 's exacta. De modo que 'ns toca probar, puig axis los historiadors antichs com los moderns, los nacionals com los extrangers dihen quels Tyrs fundaren á Cadis, que aixó no 's cert, sino que sigles y sigles avants ja habian visitat aquelles costats los fills de la ciutat primogenita de Canaá, unica manera de remontarnos al periodo en que podem posar la vinguda dels Chethas á Espanya.

Res tan facil com probar lo qu' estém dihen.

Strabó conta que los fenicis de Tyr no 's detingueren á Cadis sino fins la seva tercera expedició del altre part de l' estret, puig la primera y segona se retiraren per quan los oraculs no eran favorables al seu establiment en aquell lloch.

Res volem deduhir d' aqueixa tradició que tal vegada fa referencia á la oposició que trovaren los de Tyr en aposentarse en las costas del Sud de la Península.

Lo fet verament important y trascendental está en lo que diu Strabó de la seva primera vinguda, puig consta que arribaren á una illa que 's deya *Onoba*—devant de Huelva,—ahont trovaren un temple dedicat á Hercules.—Vet-a-qui lo fet historich.

Si los fenicis de Tyr trovaren quant per primera vegada passaren l' estret un temple d' Hercules á *Onoba*, no foren donchs los Tirrens los que primer passaren dit estret.

Si lo temple era dedicat á Hercules, lo deu nacional dels fenicis, de Sidó y de Tyr, los qu' aixecaren lo temple d' *Onoba* eran fenicis, y fenicis los que donaban adoració á dit deu, y no sent los fenicis de Tyr, ja está dit, que los adoradors del Hercules d' *Onoba* eran los fenicis de Sidó.

Aixó es incuestionable é incontestable.

Dada la posició excepcional en el mon de Cadiz, ¿es lógich y racional creure que 'ls que anaren á *Onoba* pasaren per devant de l' illa de Cadiz sens tirarhi l' ancla?

Clar está que no, y si ara 's recorda lo que ja havem dit de que 'l temple d' Hercules de Cadiz, aquell temple tan celebrat pel mon antich, y pel que tenian los reys de Tyr tan gran devoció era dedicat á *Hercules egipci*, veurem clar com la llum del dia, qu' aqueix Hercules egipci seria parent del Hercules d' *Onoba*, y qu' un y altre fan referencia al poble Chetha-Sidonés, que *rodejant* lo Mediterrani doná origen al mito y al nom de Hercules.

Strabó. Geografia.—Eði. greco-llatina de Didot.—Pars prima, Llib. III cap. V, 5.

Per nosaltres los Chethas, al arribar al fi del mon per ells, y durant molts sigles per l' humanitat europea, asiática y africana, donaren á n' aquelles terras lo nom de la patria, y ¡quí sab si no tingueren una intuició divina al donar á l' illa lo nom del mar pèrsich quan se desconeixia la comunicació pel cab de Bona esperansa! Y creyém també molt natural, que allí en lo fi del mon, al edificarhi una ciutat li donguessen lo nom de la ciutat patria, de la capital, costum seguida pels europeos en Amèrica.

Y be ¿cóm se deya la capital dels Chethas?

Kades, segons en Brugsch, Buchere, y Rougé (1).

Qodesh y *Kodesh*, segons Chabas (2).

Qadesch, segons Lenormant (3).

Kateshu, *Khodes* ó *Kaditis*, segons Birch (4).

De primera impressió sembla que no hi ha diferencia radical entre una y altra forma, puig que naturalment lo mateix tè llegir *Qades* que *Kades*: mes hi ha una diferencia gran entre *Kades* y *Qodes* ó *Kodesh*, vegis sino lo que resulta: si es *Kades*, podém llegir en fenici, la *nova*, d' ahont *Kartha-Kades* seria igual á Carthago, ó *Kartha-Kadescha*; y si *Kodesh* lo nom es «la *santa*, la *santificada*,» nom que avuy encara donan los árabes á Jerusalém que 's diu per ells *Qods*.

Sumant las autoritats resulta lo pes del costat de la forma *Kades* y per aquesta forma optém nosaltres.

Ara bè, si Cádiz en lo antich, en lo més antich, segons Avien, se deya *Gades* ¿quina diferencia hi ha entre *Gades* y *Kades*? La de la primera lletra que 'l menys lingüista dels lectors del present trevall, compren que 's poden cambiar sense cap classe de dificultat.

(1) *Brugsch. Histoire d' Egypte.—Buchere. Rev. Archeol. II. Les cheta-u etc.—Rougé id. id. Mémoires sur les attaques dirigées par les peuples de la Méditerranée contre l' Egypte, etc.*

(2) *Chabas. Etudes sur l' antiquité historique, etc.*

(3) *Lenormant. Les premières civilisations. Archeologie prehistorique. Egypte, t. I, p. 289.*

(4) *Birch. Account of the Battle of Megido. Translated by S. Birch. Ll. D. pl. 38-20. Records of the past. tom. II.*

Empero 's dirá, es lo cert que las monedas fenicias de Cádiz diuhen Gader, y no Gades. Be que aixó sia innegable, ja hem demostrat lo fet de que per aquesta forma no tenim lo nom més antich, puig sabém pel testimoni d' Avien, que'l nom antich, lo nom del poble, es lo nom que ha atravessat los sigles fins triomfar en lo nom actual, y qui sap, si per conte de dir Cades no deyan *Kadytis*, com ensenya lo célebre Birch per la Cades dels Chethas. Ademés los mateixos fenicis podian fer la transformació, puig com diu Geseni: *Koph permutari cum reliquis palatinis* es dir, *g* y *k*.

Observis ara qu' entre las varias formas que 'ls egiptó-lechs nos han donat del nom de la capital dels Chethas hi ha la de Francesch Lenormant que fa *Qadesch*, nom al qual, si afegim una *a* final fa *Kadescha*, es dir, exactament lo nom de Carthago, donchs una y altre vila 's deyan Vila-nova:

Vila-nova—la *Kartha-Kadescha* del Oronte.

Vila-nova—la *Kartha-Kadescha* d' África.

Vila-nova—la *Kartha-Kadescha* del Ocean, y

Vila-nova—la *Kartha-Kadescha* del Mediterrani ó sia Cartagena.

La demostració de que Cartagena 's deya *Kartha-Kadescha*, es facilíssima.

Tenim en primer lloch que segons testimoni de Sili Itálich, lo seu fundador fou lo grech Teucro,

*Fundada muy de antiguo Cartagena
Por Teucro y por los suyos habitada,
A ser corte los Tirios de Carthago
Y principal alcázar la elevaran,
Y cual esta lo fué del africano
Fué aquella capital del suelo hispano (1)*

lo dit per en Sili Itálich está, fins cert punt, en contra-

(1) *Punicas. Llibre XV v. 192. Traducció d' en Cortés.*

dicció ab lo que diu Avien, puig aquest dona á la Contestania per primers abitans los fenicis

*Entre bárbaras tierras y bravias
Que fenices colonos habitaron,
El Teodoro allí (su griego nombre
Debes oír sin pasmo) serpentea, etc. (1)*

empero tenint en conta l'ordre de successió de fenicis y grechs en Espanya, concordan molt bè los dos textos, posant primer lo d' Avien y després lo de Sili, puig podian molt bè ser los civilisadors de la Contestania fenicis, y los fundadors de Cartagena, grechs. (2)

Creyém, empero, que serian los fenicis, y no 'ls grechs los fundadors de Cartagena, per quant los autors grechs y llatins, menys Polibi, al anomenar á Cartagena li diuhen *Nova Karchidon*, essent *Karchidon* lo nom grech de Carthago, puig si hagués sigut grega la ciutat li haurian donat ab millor motiu lo seu propi y verdader nom, y dihém ab millor motiu, per quant tenian costum grechs y romans, quan coneixian los noms de las sèvas llengüas que traduhian los noms aborígenas, donar aquells, y quan no ho sabian, si repugnaban al geni de sa pronunciació los noms ibéricchs, deixavan d' enumerarlos. (3)

Havém dit que sols Polibi no diu de Cartagena, que siga una *nea Karchedon*, com diu Diodoro, etc.; y tin-

(1) *Revista històrica. T. III pl. 69. Traducció d' En F. Fita.*

(2) Un altre poble posa Avien en la Contestania y es lo poble Gimneta d' illa Ibiza.

Si la població d' Ibiza se deu als Jebuseos poble Cananita, expulsat de sa patria—Jerusalem—pels Israelitas manats per Josué, l' unitat de rassa del poble civilisador no queda destruhida.

Mövers guiat per *Procopio—De bello Wandal—llib. 11*, que 's el que 'ns ha guardat la noticia de la vinguda á Espanya dels Jebuseos, en fa d' aquesta immigració la immigració lybo-fenicia que s' establi en Malaga. Nosaltres creyem que'ls lybo-fenicis, ó lybo-chethas, quedan ben explicats en son lloch, puig no hi ha per que dubtar que 'n los primers sigles de la colonisació d' Espanya serian moltes las colonias lybo-fenicias que 'n ella vindrian.

(3) *Pomponi Mela. Geog. Cap. I. Ll. III. Cantabrorum aliquod populi amnesque sunt, sed quorum nomina nostro ore concipi nequant.*

gas present que Polibi, de tots los antichs es qui millor enterat estava del período en que 'ls Romans comensaren á coneixer á Espanya, y bè, Polibi li dona per nom *kaino Polin* (1) es dir, ciutat nova, *Vila-nova*. Si vila-nova, donchs *Kartha-Kadescha*, y vet-a-quí com aném trobant fins al comensar los termes de Catalunya, las estacions que 'ns marcan los passos dels Chethas. (2)

Al estudiar las arts, ciencia, religió é historia dels primitius catalans, veurém demostrada ab munió de detalls y de testimonis litològichs irrecusables, l' existencia en la costa d' Espanya del Mediterrani, y sobre tot en la vall del Ebro; del poble conquistador del baix Egipte, del poble Chetha.

LIGURS, FENICIS, TUBALITAS

Ligurs.—Havém dit que 'ls Khar formavan una confederació de pobles, y encara més, havém dit que quan menys comprenía duas rasses diferentas, las dels Khar-u, y la dels Kati-u.

Fins avuy, que sapiguém, los Khar-u, se presentan formant un sol poble conegut ab los noms de *Xaldaioi*, *Kardakes*, *Kardoichoi*, *Kordiaioi*, *Gorduenoi*, *Gorduaioi*, *Kurhoi*, *Gordiani* y *Kurdus*, variants com se veu del nom nacional ó de rassa, y obra del temps y dels escriptors de la antigüetat.

Mes En Lenormant, (3) qu' ha estudiat detingudament lo poble Khar ha descuhert qu' una regió quan menys del país de Khar, la regió del Arat, portava 'l nom particular de «país montanyós», de «país alt» d' ahont lo nom d'

(1) Polibi nos acabarà de demostrar l' origen de Cartagena: describint l' historiador grech los puigs del N. de dita ciutat, diu que «en lo mes oriental hi ha un temple dedicat á Phthah; en el del centro un altre dedicat á Alitò, l' Alytra ó Alidatb asirica, y al tercer á Kronos (Moloch, Baal, etc.) Polibi.—*Historia*.—Llib. X, 10.

(2) Polibi.—*Hist.*—*Edic. greco-llatine de Casaubon*.—Ll. II-13.—Llibre III-13.

(3) Per tota aquesta part de nostre treball véginse los seus *Etudes Accadiennes*.

Akkat, traduït per *elit-gublu*, que com nom patronímic voldria dir tant com *montanyés*.

Si, donchs, los Elit-gublus formaven part de la confederació conquistadora del baix Egipte, los dits ¿no vindrien per ventura á la nostra península?

Un poble famosíssim apareix desde 'ls més llunyans temps ocupant la costa mediterrànea desde prop Sagunt fins Génova, poble qu' apareix com assentat en lo S. O. de la península pirenaica, y aquest poble es lo *Li-gur*.

¿Y qué vol dir *Li-gur* en vasch? Puig ni més ni menys que *montanyés*.

Mes los nostres *Li-gurs* al arribar á Italia se transforman en *Li-burns* los de Liorna ó Libour. La transformació de Elit-gublu en Li-gurn es molt més sencilla de lo que sembla.

Porta l' origen de aquesta transformació la marca dels seus germans d' origen, dels Kati. Aquestos foren los que primer modificaren lo nom dels Elit-gublus, fent per contracció de Elit *Li*, y de gublu *gubru*, puig com ensenya Geseni la *l* permuta en *r* en hebreu, permutació que fins podia ser filla dels mateixos Elit-gublu, puig en Accad succeheix lo mateix (1). Sia, donchs, *Li-br(u)* la forma pura ó corrupta á las orelles del poble ibèrich lo nom sonaria com Ligubr, d' ahont doblant la *r*, com es lley del vasch, y posant la terminació del article en nominatiu tenim *Ligubrra*, qu' es com se veu lo *Ligorra* vasch: puig procedint á la inversa, aixó es, suprimint del euskar la terminació del nominatiu y la reduplicació de la *r* propia de la fonética vasca tenim *Li-gor* radical del nom primitiu.

A tot lo dit fins aquí s' hi pot fer l' objecció de que nosaltres fem parlar los nostres íbers res menys qu' Accad, puig dihém que lo mateix nom ab la mateixa significació per dir *montanyés* se troba en las duas llenguas, y

(1) Diu en Lenormant en los seus estudis sobre la llengua d' Accad que 'ls Accadenses ó Chourdos cambiavan la *l* y *r*, com se veu en *mal* per *mar*, habitör—

be, aquesta objecció se veurá amplament contestada quan tractarém la part llenguística; mes ara dirém per endavant que sí, qu' en lo vasch, qu' en la llengua primitiva dels Ibers, l' Accad hi ha deixat marcats los seus passos, ni més ni menys de com lo deixa l' home al passar per un terreno flonjo y moll.

Mes de la vinguda dels Elit-gublus y dels Carduchos á la nostra península tenim lo nom de la illa de Cádiz com illa de *Leon*, puig no hi há més qu' una etimología possible y es la de illa dels Ligios, en grech *Lygion*, d' ahont, *lleó*, com per lo nom del golf d' aquest nom; en lo que concordan tots los autors de més fama.

Dintre de la Bética trobém encara lo llach *Ligústich*, format per lo Guadalquivir, ó sia ahont avuy l' illa *major* d' aquest riu, omplert per los efluvis del mateix.

Y seguint per aqueix mateix costat de la Península y cap lo S. O. trobém lo primitiu asiento dels Ligurs segons Avien.

Barrejats los Ligurs ab los ab-orígens ó Ibers formarián un poble Iber-Ligur, que no sería altre que aquell que, al dir de Thucides, fou expelit per los Celtas de la seva pátria quan la seva primera invasió en la Península, d' ahont sortíren per venírsen á establir en la costa del Mediterrani ocupant lo territori que va del altre costat del Fluvia fins Liorna, ahont serían rebuts com germans per los Sharthans, que resistíren l' escomesa dels Celtas.

En punt á los Khar ó Charduchos, com los diu Strabó, no veyém inconvenient en dir que son los Turdos de la Turdetania, puig que 'l cambi de *q* per *g* d' ahont, com havém vist, vé 'l cambi de *Karduchios*, en *Gordyxenus*, ó en *k* ó *t* no sols es peculiar del idioma hebraich, com ja fa observar Geseni, sino qu' es, además, propia de todas las llenguas, puig que la fonética de las ditas lletres, ó sons, es igual (1). Per altre part, lo simple cambi d' una lletra,

(1). Per lo que fa á la llengua dels mateixos *Elit-gublus*, nos trobém en lo dit cas,

ó millor, d' un so, dona lo nom en qüestió, puig fa de *K-urdos T-urdos*, de modo, que creyém que al Sud d' Espanya, qu' en un principi li dirían la *K-urdo-than K-ur-dan*, se transforma *T-urda-than*, d' ahont, afegint la terminació *ia* greco-llatina, tenim la *Turdetania* (1).

Establerts los Khar-u en lo baix Egipte, en la Lybia y en lo Sud de la nostra península, 's compren perfectament registressen totas las costas mediterráneas, ja embestissen per terra desde la Turdetania, ja per la costa, embarcats en las naus dels Kefat-u.

Nosaltres no tenim inconvenient en admetre una doble direcció per las sevas expedicions dirigidas á la vegada, unas per la costa de Lybia, y altres per mar, á Sicilia, á Cerdenya y costa d' Italia fins trobarse donant la volta per lo Mediterrani ab los que pujavan per l' Occident, venintse á reunir las duas expedicions ó invasions en la vall del Ebro, puig axís se conciliarían las dos opinions avuy en lluyta, aixó es la que fa partir de l' Iberia als pobles que civilisaren la Liguria italiana, Cerdenya y Sicilia, ab la dels que donan un rumbo contrari y oposat.

A nostres ulls nos sembla més lógica l' hipótesis de que la major expedició aniria per terra, aixó es, costejant l' Africa, passaria l' estret, y per las Galias á Italia.

puig prefereix las articulacions *k. b. y d.*, á *g. p. y t.*, en las finals de modo que l' escriptura acadense no té més qu' un signe per *ak, ag, aq, ab, ap, ad y at.*

Vegis la fonética del Acad per En Lenorman en l' obra citada.

Donchs los mateixos Chourdos podían corrompre 'l seu nom, y aixó de conformitat ab lo geni de la seva llengua, ó del dit poble.

(1) Al assignar nosaltres los Chourdos á la Turdetania, se podia creure que hi há oposició entre l' establiment d' una rassa turanesa en lo S. d' Espanya y lo gran esplendor de la seva civilisació, segons testimoni de grechs y romans. Per si no bastava 'l fet d' haver eixit d' aqueixos turanesos, per dos voltas, l' imperi caldaich-babilónich, ab lo que 's demostra qu' eran los Couschitas gent ilustrada y de geni, dirém que d' ells diu En Lenorman lo següent:

«La dominació—dels Turanesos en Asia—se fa notar per aquesta cultura industrial, «y aquestos progressos científichs, units ab ideas y tradicions supersticiosas y mitològicas, que s' han reconegut per tot ahont se vulla que 'ls Couschitas hagin portat «los seus establiments, lo que constituheix la seva part en l' historia del desarrollo «de l' humanitat, agricultura, explotació dels metalls comuns y preciosos, comers «per terra y per mar.»—*Manuel de l' histoire ancienne de l' Orient*, t. I., pl. 398.

Fenícis y Tubalitas.—Que al veure lo nom de Tubalitas devant d' aquestas líneas ningú cregui que venim á sostenir la tésis de que Tubal, lo fill de Lamech vingué á Espanya ab una colonia, puig ja sabém per En Masdeu y y En Lenormant, l' historia d' aquesta suposada vinguda y la causa del error que li donava un fonament de veritat!

Aixó dit, afegirém ara que á nosaltres nos sembla molt verosímil y fins certa la vinguda dels Tubalitas á Espanya, aixó es, d' aquells Tubalitas asiátichs que després se diguéren Ibers, los Ibers del Cáucas.

Posantlos en la mateixa línea que 'ls Fenícis, clarament doném á compendre que nosaltres posém la seva vinguda junt ab los Fenícis, y aixís es, en veritat.

Diu En Lenormant:

«Mentres que una part de las tribus Cananeas conquistavan
«l' Egipte, y que 'ls Hethéos feyan sentar un dels seus jefes
«en lo trono dels Faraons, los Sidonenses, que no semblavan
«dominats per cap ambició militar, en lo continent, emplearen
«la seva activitat per lo mar, y per aixó s' havían establert en
«sas riberas; no se sab si la particular aptitut que per la nave-
«gació y comers marítim tenían, y que 'ls distingía dels altres
«Cananeos, s' havia ja revelat en la seva primera pátria,
«quant eran los riberenys del golf Pérsich, ó si no 's manifesta
«fins després de la seva arribada á las riberas del Mediterrani,
«en tot cas se desarrolla rápidamente.
«La major part dels pobles riberenys del Mediterrani estavan
«encara en lo estat salvatge, en aqueix primitiu estat que avuy
«se diu l' *edat de pedra*.
«...los Sidonensés foren durant molt temps los únichs nave-
«gants del mont.» (1)

(1) *Manuel de l'histoire ancienne de l'Orient*, t. III, pl. 23.

«La major part dels crítichs moderns donan com demostrable l' estancia primitiva dels Fenícis, que posan en lo baix Eufrates, en lo centro dels grans establiments comercials y marítims del golf Pérsich, conforme l' unánim testimoni de l' antigüetat.»—RENAN.—*Histoire des langues semitiques*, pl. 185.

Queda, donchs, perfectament demostrada la comunitat d' origen dels Fenícis-Chettas, y la seva vinguda á Egipte, pel testimoni de dos dels homens de més ciencia d' Europa.

Y bé, si tots los pobles del Mediterrani vivían en la edat de pedra, ja está dit que molt més salvatjes serían los pobles del Ocean, puig lo Mediterrani fou lo cor de la civilisació del mon, donchs, ¿ab quí comerciajavan y qu' es lo que feyan objecte de comers los àntichs fenicis?

Quan la ciencia prehistórica no existía, es dir, quant los temps prehistórichs eran desconeguts, qu' un poble fos ó deixés d' ésser metal-lurgista tenía cap ó poca importancia; pero avuy, que la historia hi há qu' escriurela com ho fem nosaltres, es dir, comensant per l' home del período quarternari, per passar després al troglodita, després al home de la edat de pedra, per acabar en l' home de las edats dels metalls qu' es quant comensa lo primer período histórich per tots los pobles, lo ser ó no en la antiguetat un poble metalurgista té una importancia excepcional.

Parlant, donchs, de Chethas, Tubalitas y Fenicis, parlem de pobles metalurgistas de primer ordre, y tothom sab los elogis que fa la Biblia de Tubal com á forjadó. Mes si 'ls Tubalitas eran forjadors de primer ordre no quedavan enredera los Fenicis y demás pobles de la Palestina, y per serho, per poder omplir los seus forns, es per lo qu' es llansaren los fenicis en las parts més llunyanas del mon àntich en busca dels metalls.

Senyalan tots los sabis lo período de l' edat de bronzo com l' originaria de las grans inmigracions, la dels Celtas se posa també dintre d' aqueix período, y los que d' ell han fet especial estudi, En Lenormant y En Rougemont, donan per causa principal lo comers del estany.

Los Fenicis anavan á buscarlo primer en lo mateix punt d' ahont lo treyan los Tubalitas de la provincia *Sysoiritis*, á la que donaren lo nom del comers qu' ab ella feyan, lo del país del *Isber*, *Iber* ó *Abar*, nom comú del plom y del estany.

Arribá, empero, un jorn en que las minas de la Iberia Caucásica, es dir, del país del plom y del estany, s' aca-

baren, posant en gran perill de ruina las ciutats metalúrgicas de la Palestina y de la Fenicia, es dir, las ciutats del país dels Chethas (1), mes per fortuna en aqueixa situació fou quant los Fenicis avansaren fins l' Egipte donant cara al Mediterrani.

La península pirenaica obrí las sevas inagotables mines d' or, plata, plom y estany, mes com aquest últim metall no es dels més abundants en la nostra península, la necessitat de procurarsel per la fundició del bronzo, 'ls porta del altre costat de la península, es dir, cap l' Ocean, y navegant per ell arribáren á Inglaterra é Irlanda, y allí establiren formidables factorías destinadas á provehir de metalls los forns de las ciutats pátrias. Veus aquí explicada la causa del comers dels Fenicis, y lo qu' era objecte de son comers.

¿Quína era la vía que seguian los Fenicis per anar á la Bretaña?

En Rougemont ab gran copia de datos demostra qu' era pel nostre riu Ebro, puig arribavan ab las sevas naus fins al territori dels vascons, lo pas del Ocean estava descobert. Per l' Ebro, donchs, anavan á buscar los Fenicis l' estany y 'l plom, que ja trobavan—aquest últim—casi á la seva desembocadura, en las minas de Falset, minas que de segú coneixían, puig tením de Falset monedas ibéricas ó catalanas (2), y d' aquí qu' ells donessin al riu, per ahont anavan á buscar lo plom y l' estany, lo nom de riu de plom ó d' Estany, es dir, *Abar*, *Isber*,

(1) Vegis lo número de ciutats qu' En Rougemont cita per demostrar l' importancia metalúrgica de las ditas regions: *Kajin*—que vol dir ciutat de las fargas; *Schauruhen*, lloch ahont se fonen los vasos de luxo; *Iiph*, vila de las fundicions; *Hibschau*, vila dels forns ahont llampeguejan los minerals ab color sùnebre; *Schil-luin*, vila de las armas; *He 'ther*, vila de las cavernas ó dels pous (de minas); *Sarapeta*, la gran ciutat de las fargas, y *Nephtali* y *Hunkkok*, vilas de las minas; *Issacar*, ciutat dels qu' ab los seus martells obran las montanyas; *Schion*, vila de las montanyas d' escorias; *Anaharath*, vila de las cavernas ó minas; y *Ebets*, vila del dipòsit del estany.—*Rougemont*.—*L'age du bronze ou les Sémites en Occident*, pl. 184 á 186.

(2) Vegis lo nostre capítol sobre *La llengua dels Aborigens*.—*Lo euskar*.

Iber, descobriment del qual tot l' honor es d' En Rougemont (1).

Si 's vol, donchs, donar importància á la tradició de la vinguda de Tubal—encara qu' En Masdeu la suposa inventada á últims del segle xv d. Cristo,—no hi há com ferlos venir ab los Fenicis, ja per explotar los metalls, ja per obrir en lo nostre país las primeras fundicions, y quí sab quin origen tenen las *fargas catalanas*, manera de treballar los metalls, com tothom sab conegut ab aquest nom encara avuy en lo mon científich industrial y metallúrgich.

Si 's deixan en lloch apart los Tubalitas, tot quant hem dit queda en son lloch, puig tot ho hem referit als Fenicis.

De l' estancia dels Fenicis en lo nostre país prou hem dit fins aquí per deixarla com definitivament probada; mes tals y tals detalls donarém al estudiar la civilització y

(1) Tot quant dihem en aqueix punt es basat en la magnífica obra d' En Rougemont, *L' age de bronze*, y en l' estudi d' En Francesch Lenormant *L' époque néolithique et l' invention des métaux*, ques trova en lo *Tomo I* de la seva obra sobre *Les premières civilisations*, etc., y en aquest estudi, pl. 150, nota, diu: «L' idea de M. Rougemont, qu' atribuheix una «significació geogràfica á l' origen del mot *abar*, comu en un principi pel «plom y per l' estany... demana esser mes profundisada y millor demostrada: mes no 's pot retxassar *á priori*, puig s' ha de notar que 'l mot en «qüestió no té pas una etimologia ben natural en las llengüas semíticas.»

Conformes ab En Lenormant sobre la necessitat de profundisar lo treball d' En Rougemont hem buscat en lo seu estudi d' anys posterior, aqueixa confirmació qu' en part resulta de l' introducció del nom del estany comú en la llengua del poble de las minas de Cornouailles en la del hebreu fenici; y també de la introducció del nom celta-breton d' ahont n' ha surtit lo vasch *estanna*, lo llatí *stannum*, y el catalá *estany*. Del fet de trobar-se los dos noms celtichs del estany, un en la llengua dels fenicis y l' altre en la conca del Ebro, es ben clar lo seu origen y procedencia.

Y no 's digui que allavors lo nom del Ebro havia d' esser *estany* y no *Abar*, puig l' introducció del irlandés *patila* en l' hebreu *bdil* (a), com la del *estany* en la conca del Ebro, es posterior al descobriment pels fenicis del estany de Cornouailles; qu' allavors distingiren lo plom del estany; es dir donaren noms diferents als dits metalls, puig com havem dit en un principi un mateix nom servia per los dos.

Tenim encara qu' al distingir entre plom y estany, del nom hebraich-fenici del estany pot venir com diu Rougemont lo nom antich del Guadalquivir, puig sembla que 'l bíblich *bdil* se modificá en *Ebets* d' ahont *Bétis* per metátesis, quedant pel Ebro lo nom del plom abundantíssim en la seva conca puig «lo nom del plom en los dialectos hebreos, es *Hebre*, *ebro Gebro*.» Rougemont.

cultura del primitiu poble catalá, que 'ns quedarem assombrats de que s' hagi pogut negar en los nostres dias.

Donchs tenim ja demostrada la existencia dels pobles de la gran confederació dels Chethas dins lo nostre país, estudiémlo ara com poble civilisador de la primitiva Catalunya, es dir, com á poble Catalá.

S. SANPERE Y MIQUEL.

UN DESAFÍO Á MORT

(Acabament.)

III

LA RESOLUCIÓ

ROBÁRENSE los dos rivals.

—Ismael, volía parlarte...

—Parléu que ja us escolto.

—He notat, Ismael, ton amor á Zimena; tampoch ignoro qu' ella t' estima; donchs bè, jo també la estimo: ¿ho entens? L' aymo ab una passió frenética, ab furor. Mon cor no havia palpitat may, cap afecte l' havia fet móure fins ara; mes ara estima y vol ser satisfet...

—¿Y si Zimena no pogués aymarvos? ¿si son afecte...

—¿Y qué m' importa son afecte? ¿No bastaría per tots mon amor? Lo glas se fon ab lo calor y á un volcá no es menester afegirhi brasas. Si ella 'm fa festas, ¿qué m' importa que aquestas sigan fingidas? No 'm fa rés que m' enganyi ab tal que 'm digui que m' estima.

—¿Y si ella no volía enganyarvos?

—Ja t' entench, vols esquivar la sentencia que vaig á

imposarte, pero son inútils tos esforços. Ja t' ho he dit. Aymo á Zimena y vull possehirla; la debilitat ha de cedir a la forsa, y jo só més fort y valent que tú, y 't mano que no vegis més á Zimena á no ser que siga pera despedirte.

—¿Quí ets tú pera imposarme lleys? respongué Ismael, á quí lo tó altiu del abissini havia despertat la energia. ¿Ets, per ventura, mon pare ó un intérprete del Coran? ¿O tal volta un miserable vagabundo que demanant l' hospitalitat voldrás abusar de ton prestigi ó de la forsa pera espantarme? t' enganyas.

—Zimena...

—Zimena no es per tú, ¿ho entens? es la promesa de Ismael, es ma aymada, ma vida, mon amor. Zimena es meva, meu es son cor, y meus los afectes que s' hi aniuhan. Jo també soch seu, perque seva es ma ánima, ma voluntat, mon bras...

—Mon amor...

—També l' aymo jo: gronxats en lo mateix bressol, nos estimém desde infantets, nos volguérem més grandets y ara 'ns aymém. ¡Oh! ara 'ns aymém molt; si sapiguesses quant l' estimo! molt més que tú, que fa poch que...

—¡Miserable! ¡tu estimarla més que jo! ¿has sentit tú correr per tas venas un foch viu que brusa y aniquila? ¿ha sentit ton cor agitat batre contra ton pit com xocan entre sí las branca de las palmeras impulsadas per lo torbellí?... ¿has sentit al mateix temps un pes exorbitant pesar sobre aquest mateix cor y fins sobre ta existencia com una gran montanya de brusenta arena? Donchs bé, jo he sentit tot aixó y encara molt més, m' abrassa un foch més viu que la lava d' un volcá; mas passions son més fortas que 'l remolí, més impetuosas que la tempesta...

—Tal volta, Abdel...

—Calla, si no vols que manqui al propósit qu' he fet de no matarte. Altra proba de que la estimo es que porto un punyal y tú vius: temps há que devía sacrificarte... ¿sabs quí m' ho ha privat?... Ella, estich cert que ploraría ta mort y só molt gelós de sas llágrimas; posaría flors

sobre ta fossa, y son amor creixería ab ma venjansa, y las llágrimas que llensaría Zimena serían martiri per Abdel, porque regarían las cendras de son rival.

—La gelosía impedeix ma mort... no es lo sentiment del crim... lo remordiment...

—¡Crim! ¡remordiment! ¡delicte! ¡pietat! son paraulas tontas per mí: son massa sordas pera afectar mos oídos, massa petitas pera omplir lo vuyt de mon cor. Jo necesito cosas grans porque sento un vuyt inmens; ma ánima desitja sensacions fortas pera contrarestar las que la agovian; ¿sabs per qué?... per embotar ma sensibilitat, per apagar lo foch que 'm consum, per olvidarla... per aixó necessito altres sensacions.

Quan las onas encrespadas xocán furiosas contra las penyas; quan los euforbis se doblegan y cruxeixen las palmas á la forsa del huracá, llavors me sonrich; los lleons empaytats per la tempesta donan espantosos udols; los avestrussos llastimosos grunyits. ¡Oh! aixó es maravellós, sublim, encantador; aqueixa es la música que m' agrada, aqueixas las melodías qu' ansía mon cor y l' afalagan. Llamps, tempestas, vetaquí l' atmósfera que dech respirar.

Y dihent aixó 's passejava á llarchs passos, picant de peus, com ho faría un fogós cavall de Numidia; s' arrencava 'ls cabells y copejava son nú y torrat pit.

Ismael, qu' era la bondat mateixa, no pogué menys de compadeixe'l.

—Sento, Abdel, tas penas y 't compadesch...

—¡Me compadeix! La compassió es per los delicats y débils, y jo puch probarte que soch valent, ¿veus aquest punyal? ab ell volía sondar lo teu pit, mes ara só capás d' analizar lo meu. ¡Si pogués créure qu' ella llensará una llágrima á ma memoria... no titubejaria un instant!... ¡Ja veus quant l' estimo!... ¿Y ella?... Ismael, vesten, lo meu seny s' estravía... no estás segur á mon costat... retírat.

—¿Aixís faltaría á la hospitalitat? ¿Qué diría Zimena? Ja qu' ets valent procura véncer tas passions, tal volta no

estará tot perdut. Creume, faré per tú un sacrifici gran: perquè veig que l'estimas y ets l'hoste de son pare. Escoltam: presentémnos los dos devant de son pare, aquest que preguntí á sa filla, y Zimena que elegesca entre 'ls dos al marit que més li agrade, mes jure aquell que no será preferit que en res incomodarà als dos esposos.

Quedá Abdel una estona inmóvil, reflexionant, sens dubte, lo que li acabava de dir Ismael.

—Corrent, digué per fí, y 'ls dos se'm presentaren desseguida.

Ismael me manifestá l'objecte de sa vinguda y lo que esperavan de ma filla.

—Zimena, li vaig dir quan estiguéren fora, nostre hoste Abdel, y 'l fill de mon amich Homar, sollicitan ta má; Ismael era ton promés desde la infantesa, mes veyent lo gran amor d' Abdel, te dona la llibertat d' escullir y demá esperan sentir de ma boca la elecció qu' haurás fet entre 'ls dos pretendents.

—¡Cóm! exclamá sorpresa, ¿Ismael consent?...

—Es ell qui ho ha proposat...

—¡Ingrat! digué; y 's tancá en sa cambra. Totseguit acudí á sa pensa una idea aterradora; se figurá la desgraciada que Ismael no l'estimava, que l'havía enganyada fins á las horas y que son amor era una mentida. D'aquesta manera lo fill de mon amich, sacrificant sos afectes á la amistat y á la conmisericordiá, era per Zimena un perjur qu' havia faltat á sa fé, un vil que l'havía enganyada, un dolent y tal volta un seductor infame.

Jo la vaig sentir plorar casi tota la nit, també la vaig sentir exclamar algunas voltas y vaig entendren algunas paraulas:

—¡Olvidarme á mí! deya; ¡á mí que l'aymava tant! ¡que l'hauría preferit á tot!... y ell me presenta á Abdel, á aquest Abdel que aborresch, perquè 'l prengui per marit... y l'olvide á ell... sí, ho lograrás... t'olvidaré... me maridaré ab Abdel... ab aquella cara feréstega y espantosa que 'm persegueix per tot y m'horripila ab sas

sinistras miradas... Ismael... ¿per qué m' has aborrit?... Jo t' estimava... desde 'l bressol... quan nos haguéren lligat los llossos del matrimoni... quan sería la mare de tos fills... te rodejaría ab mos cuydados y procuraría sembrar de flors los camins de ta existencia... ¿tú? ¡ingrat!... ¡tú no m' estimas!... ¿Per qué ploro?... olvídal, Zimena, no es digne de tas llágrimas... ho es sols de mon despreci... del meu aburriment... Demá ab lo front alt y 'ls ulls serens, daré la preferencia á un home que detesto, y no á un jove débil que no pot abrigar una passió forta y durable... sí... jo 'l posposaré porque m' ha enganyat. . Ismael... enganyarme á mí! que tant cega l' estimava, que solsament per ser aymada d' ell tenía orgull de ser vistosa... tú ho sabías quant te estimava... sabías que robarme ton amor era matarme... era ferirme aquí... en lo cor... era ferirme de mort... tú m' assessinas... ingrat destrueixes ma felicitat... desvaneixes mas illusions... mon esdevenir... sí, sí, tot s' ha acabat... estich decidida... Ismael... t' aborresch... Zimena no será ta esposa... demá seré la promesa d' Abdel... Aquesta es ma última y ferma resolució.

En la matinada que seguí á aquella nit cruel, la vista de ma filla semblava tranquila, mes sas faccions estaban cambiadas; podía dirse que aquella nit havia viscut molts anys y qu' en la cara s' hi veyan senyalats los efectes d' un gran sufriment. Estava sossegada per un esfors de sa voluntat, mes sas galtas eran cubertas d' una vermelló que era indici cert de la gran febra que l' abrasava. Sas paraulas pocas, sas respostas curtas, y sos moviments bruscos, y luego 's quedava tant débil y tant abatuda! Semblava una delicada flor que l' huracá ha desfullat y que en vá vol sostenirse porque sa cama está marcida y no la pot soportar.

—Filla meva, li vaig dir, estás molt trastornada, has patit molt.

—Sí, pare, mes ja estich tranquila... ja estich tranquila... ja ho veyéu... ja no ploro... es veritat que ho he fet,

pare, amargament! Vos sabéu lo qu' es pérdre un amor, ma vida vos robá lo de ma mare y avuy Alá 'm castiga... Ismael no m' ayma... Sols vos podéu compéndre tot lo que té de horrorós y cruel aquesta idea... ell no m' estima, pare meu!... ¡pare meu... ell no m' estima!...

—Filla meva, t' enganyas...

—¡Oh, no, no m' enganyo! Vos voléu ara enganyar-me... mes estich resignada; m' havia acostumat á la felicitat, m' havia colocada tant alta en mos somnis de ventura y la cayguda ha sigut tant precipitada y tant inesperada, que la ferida rebuda ha sigut mortal... pare, perdonéu ma debilitat... voldría olvidarlo enterament, mes á pesar meu ploro...

Un crit espantós y sobrehumá, un brahol com d' una fera ferida, més fort que 'l mugit de las onas, un crit corrossiu, indefinible, com sortit del Ténaro feu estremir aquesta comarca. Ma filla, impulsada com per l' instint, estava ja lluny de la cabanya.

IV

LO DESAFÍO

¡Quín estat tan infelís lo dels dos rivals! Agitats per la esperansa y la incertitut, ara somniavan per lo esdevenir una esperansa falaguera; ara se 'ls cubria de núvols obscurs lo cel de la ditxa; se 'ls marxitavan sas ilusions y apagavan los colors resplandents del amor y felicitat. Es cert que Ismael estava segur del amor de Zimena, mes aquest amor no podia faltarli un moment y per alguna causa d' ell desconeguda ser preferit lo fill de Sahá? ¿No podia també enganyarlo la mateixa Zimena? Repareu á Abdel. ¡Quína lluyta tan terrible té lloch en son pit! Son carácter indómit fa poch que demanava venjansa y ara está lligat per lo conveni tingut ab son contrari. Mes jure aquell que no será preferit qu' en res incomodi als dos es-

posos. «¡Felís, deya, si la filla de mon benefactor me prefereix! ¿mes si Ismael es l' afortunat?... Zimena passarà á sos brassos y jo estare condemnat á ser un espectador mut de sa ditxa; encara més, tots dos ab sas festas se morarán de mi y de ma pretensió... No es aixó lo que 'm convé, lo que volia; Ismael m' ha lligat ab lo jurament, m' ha enganyat... Zimena lo preferirá... ¡oh! aixó es horrible... vull venjarme, vull sanch... sanch...

Y dient aixó, va altre volta en busca d' Ismael.

—Ismael, li digué, ¿creusme tan ignocent que no coneiga tas intrigas? ¿á qui elegirá Zimena? ¿á son antich ay-mador ó á un casi desconegut? quan ab mon jurament quedaria privat de matarte, no, no, jo vull ta sanch, ¿ho entents? ó ta sanch ó l' amor de Zimena.

—Ja que tan assedegat estás de ma sanch, comet un assassinat, aquí tens mon pit, atravessa mon cor, destruheix, apaga sos afectes, ja que tant te martirisan.

—Ja te ho he dit, me fan recansa sas reconvencions y sas llágrimas, á demés no vull matar á un débil y pot ser cobart.

—T' enganyas, porto punyal y sé la manera de manejarlo.

—Tos brassos son mancats de forsa...

—Hi ha cops que sols necessitan ser segurs.

—Tal es lo desafío á mort.

—Com tu vulgas.

—Es ja massa tart, las estrellas...

—Demá t' esperare á la sortida del sol.

—En la vall de las acacias.

Las orenetas ab sos refilets monótons anunciavan lo naixement del dia; espessas bromas eclipsavan los raigs del sol que semblava tenyit de sanch; la naturalesa entera que ara nírém tant plasant y galana, se mostrava llavors ensopida y trista; de lluny se sentian los llastimosos brams del lleó y un corp negre gronxantse en las branca d' un bania onnejava sinistrament. Tot era melancólich en aquell dia, fins los vents xiulavan entre 'l brancatje de las acacias produhint remors estranys.

Los dos rivals s' havian ja trobat en la vall y tiravan sorts per veurer qui debia ferir primer.

No sé, Abenazir, si teniu noticia d' un desafió terrible que nascut en Saba, Nubia y paissos del voltant s' ha estés al nort d' Africa y encara 's conserva entre nostras tribus. Es un desafió á mort que dona una idea de la ferositat y salvatjisme de nostres antepassats.

Col·locats los dos combatents, assentats l' un al costat del altre armats ab son punyal, aquell á qui ha tocat la sort de ferir primer comensa donant una punyalada á son contrari al cap devall de la cuixa aprop del genoll, preparantse al mateix temps á rebre una ferida igual y en lo mateix lloch en que la acaba de fer. Torna á ferir un poch més amunt y luego es ell igualment ferit; dona nova punyalada y reb aixís mateix la tercera; ne dona d' otras y també las reb fins á vuit. Aquestas vuit feridas totas en la cuixa no son sempre mortals, mes son solsament un preludi, una preparació per donar y rebre la novena, la que decideix de la mort d' un ó dels dos combatents.

Aquesta se dona en lo cor. Si 'l primer en ferir es prou felís de matar á son contrari al moment, sens donarli temps de que á son torn fereixi, pot escapar ab vida, més si 'l cop no es ben certer, si 'l contrari viu dos segons, son cor será traspasat y 'ls dos morirán.

Seyan ja 'ls dos rivals. Ismael debia ser lo primer en ferir. Son punyal havia entrat fins en sa meytat en la cuixa d' Abdel, sens que 's reparés la més petita contracció en las faccions del Abyssini. Aquell home era de pedra, son cos impregnat d' arena y de partícules salitrosas de que tant abundan los contorns del Tigris, podia compararse á la dona de Loht, convertida en estatua de sal, que 's mostra insensible als raigs del sol de la mateixa manera que al vent y demás variacions atmosféricas. Cap gemech havian exhalat sos llavis, cap espressió de dolor se notava en son front imperiós. No succehí lo mateix en Ismael; no esclatá en amarch plor ni en expressions de dolor, mes se contragueren los muscles de sa

cara, formant los del front arrugas transversals, senyals inequívocas d' aquets sufriments. ¡Ah! era molt cruel desafiarse sens haverse pogut despedir d' ella; sens poderli dir l' adeu, y petonejar son virginal front per la darrera volta. Pot ser ella dorm tranquila, pensava entre sí, mentres tu derramas ta sanch, ó tal volta la agita un somni de mort, y quan se despertará no 'm trobará esperantla en la porta de sa cabanya, y pensará tal vegada que no l' estimo! mes quan sápigas ma mort, llensará una llágrima sens pensar tant sols que la he comprada á costa de mos dias... y 'l desgraciat sentias morir, perque veyas desvaneixer sas ilusions, sas ideas falagueras de felicitat, sos ensomnis de ventura...

—Fereix, li digué Abdel ab veu irada, ¿á qué estar tan distret quan has de matar y morir?

Aquestas paraulas áspras tornaren la forsa al fill de Homar; clavá per segona volta lo punyal y contemplá sens queixarse una nova font que brollava en sa cuixa. Doná altra punyalada y rebé nova ferida, y altra y altra.

Cap suspir se sentia, cap expressió de dolor, solament dos llágrimas lliscavan dels parpres d' Ismael. ¡Pobre jove! lluytava per ma filla, y Zimena en aquell mateix instant lo posposava á son rival, li negava un amor que comprava á costa de sa sanch, y per quí haguera donat cent vidas si d' ellas hagués pogut disposar. ¡Ah! si Ismael hagués pensat tal cosa, sa mort haguera sigut trista, desesperada, mes ara una ilusió hermosejava aquell tétrich quadro, y la memoria de ser plorat, si no destruhia del tot tan funesta impressió, la colorava en certa manera y casi podia dirse que era dols lo morir.

Vuit feridas brollavan sanch en cada hu dels dos combatents, sols un colp faltava, lo decissiu. Abdel lo esperava ab furor, desitjava veure á son rival estés á sos peus exhalant lo darrer suspir y veure inmóvil aquell cor que abrigava uns sentiments que tant l' havian mortificat. Desgraciadament pera ell no era quí debia donar la punyalada fatal; mes Ismael s' havia debilitat molt més qu'

ell ab la perdua de la sanch, y podia esperar qu' erraria 'l cop. S' equivocá, si bè que tingué temps de sacrificar á son contrari, estava ell ferit de mort.

Un crit de desesperació y de mort, de desolació y de rabia semblant al xiulet de la tempesta, pero molt més sinistre y difícil de definir, omplí la vall de las acacias y extremí las soletats del contorn. Los lleons del Zahara respongueren á aquella explotació y 'ls Tigres de Nubia rugiren al sentir á sos companys del desert... Abdel havia donat aquell crit, crit horrorós de que 'us he parlat, que com per instint impulsá á ma filla al lloch del desafió.

Arribá Zimena al mateix temps que Ismael, pronunciant son nom, exhalava l' últim sospir.

—Has arribat massa tart, li digué Abdel, ab mofador accent; volias abraçar á ton aymador y sols hi trobas un cadavre... Mira son cor com está quiet... ja no palpita... son amor ha fugit per lo pas que li ha obert mon punyal... ja no t' estima... ¿ploras?... me 'n rich, ja no aixugará tas llágrimas... no podré eonsolarte en sa ausencia... es veritat que no podré possehirte perque vaig á morir... Hi ha en mon pit dos feridas mortals: l' amor teu y son punyal... mes ell ha mort y tu ploras... tant de millor.

—¿Sabs qué ploro? Ploro un instant d' erro, de preocupació, en que dubtant del amor de Ismael, t' havia preferit á ell y estava prompte á donarte la meva má... mes ara t' aborresch... te malehesch.

—Creguí que no m' aymarias may y per aixó... l' he mort.

—¡Infame!... Y caygué sense sentits sobre 'l cos inanimat de son volgut.

—Aixó es massa... ¡me maleheix! digué Abdel present á la desmayada per lo bras. ¡M' anomena infame! Vetaquí la paga de mon amor... la corona del meu martiri... Y bè, Abdel, acabém... encara pots ser felís ans de morir... barrejant sa sanch... lo mateix punyal pot obrir dos cors... ¡Oh! aixó será magnífich, un espectacle sublim,

maravellós, un cop y acabat... no tindré por de sas llágrimas... es molt dols lo ser plorat... Mes ¿si 'ls troban als dos units?... los enterrarán sens separarlos... ¡Units eternament!... aixó no, no: mes jo no puch separarlos... casi no puch mourem... mon punyal pot separar la paret de son pit, pero mos brassos no poden separar los seus... Que visca Zimena, que visca en la soletat, la memoria de sos amors será un cuch que rosegará sas entranyas, será un voltor...

—¿Qué has fet, miserable? li vaig dir jo al veure aquella escena, anant en busca de ma filla.

—Inútil es preguntarmeho. ¿No veyeu un cadavre, mon pit y mon punyal?

—¿Aixís pagas l' hospitalitat? ¿No tems l' ira de Deu y sos castichs anunciats per lo Profeta?

Sas dents cruxian ab furor, sos muscles se posavan tetánichs, sos ulls s' enfonsaren en las órbitas: contemplá per última volta aquell quadro aterrador; apuntá en sos llavis un somris diabólich, y en mitx d' horribles convulsions acabá sas blasfemias revolcantse en sa negra sanch.

Vaig procurar reanimar á ma filla.

—¡Pare! digué al deixondarse, ¡un crit!... ¡venjansa! ¡sanch!... Estava boja.

Un de nostres braus que després de la pau de Vad-Ras volgué visitar los contorns d' aquell territori, me contá aquesta historia, que li havia referit lo Cheik de Catron, sentat á la porta de sa cabanya, á la sombra de dos palmeras. Aquell valent catalá que no sentí la més petita emoció de temensa al saltar la trinxera de Tetuan, llagrimjava al recordarme aquest drama sanguinós, acabant sa relació d' aquesta manera.

—Vuit dias després me despedí d' aquella familia, que m' interessava en gran manera. Quan torneu á Espanya, me deya Tamir, recordeus de Zimena y de son pare anciá. Ho vaig prometre y puch assegurararte que son moltas las llágrimas qu' he tributat á sa memoria.—J. SALARICH.

LAS ARTS

EN LA EXPOSICIÓN DE PARÍS

(IMPRESSIONS.)

I.

Qui, colocantse en lo bell mitj del inmens edifici del Trocadero, estenguí la mirada per abarcar l'espectacle que domina, gosará de la impressió més grandiosa que puga sentir.

¿Recordeu algun d'eixos grabais—la vinyeta de *La Il·lustració Espanyola*, per exemple—en que 's pintan confosos y en un munt los principals monuments del globo? Un cop d'ull consemblant presenta 'l panorama al espectador embadalit. La que podriam dirne antesala de la Exposició, la inmensa esplanada, que en va l'edifici del Trocadero vol estrenyer entre sos brassos, se veu coberta á un y altre costat, deixant al mitj lo gran surtidor y bellíssims jardins, de rics pabellons que dibuixan sota un cel boyrós tota mena d'arquitecturals siluetas. A un extrem, las parets blanquíssimas y torre moresca del pabelló d'Alger, enlluernan la fantasía ab recorts brillants d'aquellas terras apassionadament volgudas de Gauthier y Fortuny, y á ben pochs passos, una casa de fusta, á la qual sols falta lo mantell nevat del Alpes excita vivament las simpatías del que ha somiat ab las ideals costums de la patria de Schiller. Si porteu la vista á la esquerra sorprenen l'atenció las originals curvas y raras combinacions de colors vivíssims, que mostran los pabellons chinescos, semblants á grossas joguinas talladas en nacre y cautchouc y entre aquell deliri de líneas enrevessadas, com las lletras de Confuci, veyeu imponent, tranquila, majestuosa la línea recta d'un monument egipci fugint al horizon, porque llisquent per ella voli la imaginació á las dormidas encontradas de las grandesas y 'ls misteris.

Aplegats al entorn d'eixos punts principals, com poblets

ajocats sota 'l campanar, alsan los demás pabellons, ab varietat marejadora minarets y cúpulas y torres y banderas, enfilant-se costa amunt, fins á trobar dos grans masses de construcció moderna, á un y altre costat del estany. Son los dos *restaurants*, francés y espanyol, voltats al peu de un entoldat, y atrayent al foraster, com la primera grada desde ahont contempla l' espectacle avans d' arribar al vastíssim edifici.

A través de la vaporosa boyra que esten per los aires l' enfurismat doll del surtidor, apareixen en lo lluny, en segon terme los colossals caballs del pont de Jena, y á l' altre part del riu, deixant encara un vastíssim espay que encatifyan nous jardins, cobreixen altres edificis y crusan amplissims caminals, s' esten per últim, la llarga fatxada de la verdadera Exposició, lo palau de cristall y ferro, que com los temples de la India, mostra una filera de gegantinas estatuas, inmensos blochs, figuras simbólicas de las naciones expositoras, arrebossadas en sos mantells de pedra.

Y sobre sos caps, altre renglera de mástils fa esbategar en l' ayre banderas de mil colors, y confonentse ja ab lo vastíssim caseriu de París, se despren la part superior del edifici circuit de innumerables construccions; un poble enter, enclavat dintre un altre poble que cubreix de cap á cap l' horizont, ocupant l' ultim terme.

Sí; París, s' esten, s' esglaona, enlayra sos monuments principals allá en lo lluny com per dir al espectador que Fransa es la que ha dat acullida á tot lo mon, y sas maravellas ceneixen las maravellas de l' Exposició, sens que sos esplendors s' esmortueixin devant tots los esplendors de las naciones expositoras.

Quant esqueixant los núvols, banya de cop lo panorama, un ample raig de sol y tot ho anima, á tot sonriu, per tot flameja; quan encen los colors de las movibles banderas, y 'ls policromats ornamentals de las fatxadas, se reflecta en los cristalls, espurneja en las estatuas d' or, pulverisa son iris en lo vapor de las aigüas; quant iluminats per ell, admireu en son conjunt lo Trocadero, en primer terme, l' edifici del camp de Mars en lo segon, y en lo tercer París, la capital de Europa, cubrint l' horizont ab sas cúpulas y agullas, compreneu allavors la verdadera grandiositat d' aquella festa universal celebrada per tots los pobles sota la volta del cel, encara molt mes gran y eternament impassible. ¡Impassibilitat y grandesa, que

empetiteix de sobte l' espectacle, y cau com una llosa sobre la imaginació impressionada!

II.

Un rápit passeitj per la Exposició convens ben prompte de la necessitat de limitarse á estudiar una determinada manifestació de la activitat humana. Per recorre ab fruit y sens fatiga la infinita escala de sos productes, foren imprescindibles coneixements enciclopedichs, que'ns senyalessin lo merit real de las cosas, l' avansament que signifcan, son ús, sa importancia. Si faltan eixas nocions, la varietat interminable y riquíssima d' invencions y objectes acaba per confondre y deixa en la memoria lleujeríssima impressió fugitiva com lo fum.

Basta fixarse en la gent que ab incessant formigueta nos volta, per compendre que una Exposició universal té molt poch de instructiva, si no precedeix un proposit determinat. La multitud porta pintada á la cara una curiositat sens limits, ab lo cansanci propi de qui no la sent may satisfeta. Mira, entra, surt, s' agrupa, reposa, vá y vé; més en lloch pot determinar-se un instant. Lo que deuria esser visita minuciosa, se converteix per ella en passeig recreatiu, en busca de sorpresas variadas, y sols l' atrau lo que parla á la vista ó l' imaginació. L' *aquarium*, los llochs de venta dels marroquis, las seccions Japonesa y de China, la de miralls d' Italia, veus aquí los punts que visita ab mes delit; per ella son lletra closa, los avensos generals de las ciencias y la industria. Aixís recorre las galerías, los ulls en l' ayre, l' atenció flotant y dividida, fatigada la memoria, que sols conserva un moment lo rastre borrós de tantas impressions, molt gratas es cert, pero escasas en resultats.

Concretém, donchs, á determinat espay nostre passatje, si no volem sortir d' eixa inmensa Babel, casi del mateix modo que se surt d' un ball de máscaras.

III.

Concretémnos á las arts; mes encara dintre del vastíssim camp en que s' instalan, estrenyém lo círcul que tenim que recorre, y parlem sols d' aquellas que mostran la bellesa pura, que lliures y deslligadas d' ulteriors fins, aspiran tan sols á ennoblirnos ab los fruyts de la inspiració. Parlém de la que ha axecat lo palau y ha sospés las voltas, ahont venen á aple-

garse sas germanas: de la que adorna las galerías sobre 'l pedestal de la estatua; de la que clava en lo march daurat un esqueix del mantell bellissim de naturalesa.

D'altre modo, si estenguessim la empresa á totas las demás manifestacions en que l'art intervé, en que estrenyen sa abraçada la utilitat y la bellesa, nostra lleugera excursió seria interminable. Perque la Exposició universal es avans que tot un palau de maravellas artísticas; perque en nostre benvolgut temps desde la máquina mes colossal al mes insignificant producte, se subjectan á las reglas del bon gust y aspiran á agradar; perque, ab prou feynas trobariam una sala, que las arts no hagin embellit ab son concurs amable. Las industrias de objectes bells y útils á un temps no tenen fi. Lluhen las més grosseras eynas com riquíssimas joyas; las telas mostran armonías de colors; no s'estima 'l mobiliari d'us mes comú sens la puresa del contorn, y 'l gust en los adornos; y per acabar, se busca l'exit ab instalacions magníficas bastants per sí solas per admirar y complaurer.

Necessitem donchs, concretarnos segona volta, y entrem sens mes preámbuls, á borrar las observacions generals de la primera visita.

Los edificis de las exposicions no tenen aquell imponent aspecte dels monuments que desafiarán la eternitat. Com l'árabe en son viatge per lo desert, lluny de construir res perdurable, planta avuy sa lleujera tenda, y l'enrotlla demá penjantla á la esquena de son dromedari, la humanitat alsa avuy eixas inmensas tendas ahont aplega sos universals productes per destruir las demá y continua sa marxa. Res que indiqui, donchs, una llarga duració pot convenir á tals arquitecturas, que semblan mes la obra espontánea d'un geni invisible que la del esforç y 'l desitj de perpetuitat. Se construeixen en un dia, ab materials que caracterisan una época; tenen las formas que manifestan l'objecte á que son destinadas; altíssimas portas, amplas galerías, magestuosa fatxada. La grandiositat es son distintiu, y 'ls detalls d'ornamentació se esborran al contemplarlas com s'esborran las parcials diferencies entre 'ls diversos fills de llunyanas terras, cuan s'estrenyen la ma sota aquellas voltas de ferro y de cristall.

Tal és lo primer efecte que causa l'edifici del Camp de Mars.—O. Y.

(Seguirá.)

París, Juny de 1878.

LO GRAN REY

Poesía que guanyá 'l primer premi, consistent en una corona d' or y plata, en lo certámen dels Felibres á Montpeller.

On rey En Jaume, quantas vegadas
Me sembla véure 't en mon anhel,
Alt, bell y jove, y ab llambregadas
Encesas sempre per foch del cel,
Y ab ta rossa cabellera
Com ruix d' or espatlla avall,
Y empunyant nostra bandera
Y muntat en brau cavall!

Me sembla véure 't ab la Tizona
Que llampegueja com rich joyell;
Me sembla véure 't, no ab la corona;
Mes t' estimavas portar capell;
Y en lloch de plomas y galas,
Demunt del capell colrat,
Hi portavas estés d' alas.
Lo teu famós rat-penat.

De Deu espurna, ton cap bullia
Formiguejantne d' ideas grans.
Tota sancera la Morería
Tremava al veurer tos catalans.
Y devant de ta maynada
Queyas demunt dels muslims,
Com hi cau la pedregada
Demun dels tendres rahims.

De nostra patria, gran rey, ne feres
La mes gran terra de tot lo mon.
«Fitas mon regne no té—digueres—
Las millors fitas mas armas son.»
Que á tot arreu hont anavas
Eras tú tan sols lo rey,
Pe 'l saber que atresoravas,
Per la forsa y per la lley.

Tú de Mallorca, tú de Valencia
Vas escombrarne l' alarb axam;
Sols al reflecte de ta presencia,
Nu de gent mora restava 'l camp.
Y deyas á la Victoria:
«Filla, no sosseguís may,
Qu' hem d' omplir de llum l' historia,
Com lo sol ompla l' espay.»

¡Santas jornadas! per mar y terra
Duyas als nostres á conquerir,
Y sols pensavas en tota guerra,
Que s' hi pot vencer, mes no morir.
Y á ton derrera seguian
Bisbes, cavallers y braus,
Y fins al veure 't tremian
Las feras fugint als caus.

¡Ay de tos nobles que 's rebel-lavan!
¡Ay dels del poble fermes avalots!
Ni 't convencian, ni t' espantavan,
Que tú 'ls posavas á ratlla á tots.
Y per ton reyalme, hont vulla
Que s' estengués ton poder,
No 's mènejava una fulla
Que no fos per ton voler.

Tú vas escriure tos fets gloriosos;
¿Quí 'ls escriuria com tú mateix?
Ple 'l cor de flamas y ab ulls plorosos
Tas nobles planas tot hom llegeix.
Y 'l catalá ta alenada
Hi sent en ellas per sort,
Com en la llar la maynada
Sent quelcom del avi mort.

Fou un poëma ta llarga vida;
 No reposares un sol instant;
 Fores en tota l' Europa ardida,
 Com entre 'ls astres lo sol brillant.
 Y en la terra llunya, llunya,
 Cap á l' Assia y mes enllá,
 Ton nom, Sol de Catalunya,
 Com lo nom d' un Deu soná.

Com presentalla, soberchs missatges
 Tots t' enviaren los reys del mon,
 Y 't responian tots los paratjes
 Humils com l' eco sempre respon.
 Brau, cavaller, savi, noble,
 Sant, creyent, home de lley,
 Prudent, just, pare del poble...
 ¿Quin dó 't mancava, gran rey?

Per las montanyas y las planuras,
 Ab veu sortida del fons del cor,
 Los braus, las donas y las criaturas
 Cridavan: «¡Visca 'l Conquistador!»
 Y fins del mar las onadas
 Y fins la furia del vent,
 Las calmavan tas miradas,
 Las calmava tont accent.

Y la gran parla, la catalana,
 No rebujava llavors ningú,
 Com la rebuja la colla vana
 Que en nostra terra no pensa en tú.
 Potser no saben encara
 Los mals catalans que hi ha,
 Que tú en ta grandor preclara
 Parlavas en catalá.

Oh rey, ampara 'ns dia tras dia;
 Torna 'ns la gloria, torna 'ns la fe;
 Fes que ton ombra tingam per guia;
 La nit avansa, lo núvol vé.
 Sígens com la llum llunyana
 Es pe 'l perdut pelegrí;
 Com lo só de la campana
 Que 'l torna al antich camí.

JOSEPH MARTI FOLGUERA.

LO PUPUT

—¿Qué buscas?

—Muller.

(Popular).

Puig t' ho aconsella la etat
Y sents que l' humor t' hi enmena,
Au, Puput, posat la vena!...
Ja tens lo joch comensat.
Ja t' enrotllan cent minyonas...
Totas de lley!... Bona tria!...
No 't queixarás de las donas
Si ton palp no t' esgarria..
Mes, si t' erras, com pot sé',
Que Dèu t' ajud!
«Puput!... Puput!...
Tres salts y búscala bé.»

Bueno va!... Roja com poma
Y esbelta com l' etzevara;
No s' ha casat, per qué encara
Vol coneixer més á l' home.
Té molts anells y arrecadas;
Vesteix ab gust; viu ab tía;
Surt sola y poch, set vegadas
L' endemá de cada día.
Un parent de lluny que té...
Qué 't tornas mut?...
«Puput!... Puput!...
Tres salts y búscala bé.»

Si la vols per estimá',
Aquí tens cor. Es segú'
Que, sent bon mosso, com tú,
Tothora bategará.
Y puig, pel goig aturdida,
La vida passa lleugera,
¡Afigúrat quína vida
Mes deliciosa t' espera!...
Es lo millor que pots fé
Si ets resolut.
Tampoch?... «Puput!...
Tres salts y búscala bé.»

Cabell negre; fresch coló';
 Cutis fi; llavis de grana;
 Unas dents!... Es parroquiana
 Del perfumista Renaud!...
 Per ballar es una joia:
 Toca molt. Per tot té trassa!...
 Hi há qui diu que, per ser noya,
 Gayre bè sab un xich massa!
 Mes com lo lloch del sabé'
 No es conegut!
 No fa?... «Puput,
 Tres salts y búscala bé.»

Coneix del mon las giradas.
 Té ideas avansadotas.
 Molt talent: ha llegit totas
 Las novelas publicadas.
 Perqué son esprit retrobi
 Del amor l' accent lleyal,
 Espera qu' algú li probi
 D' una manera *com cal*.
 Mes, si la vols per mullé,
 Tot es vensut!...
 No? Pues, «Puput!...
 Tres salts y búscala bé.»

No li cercas d' enlletrada!...
 Donchs vet' aquí una ben tonta.
 Fins se desconta quan conta
 Los anys qu' al mon es posada.
 Si á l' época primitiva
 Pretents ab ella tornar,
 De sa rudesia nativa
 ¡Quánt te 'n pots aprofitar!...
 Es un diamant que 't convé,
 Si 'l vols en brut...
 No?... Donchs, «Puput!...
 Tres salts y búscala bé.»

Molt bon génit, endressada,
 Rica, guapota y honesta.
 Li diuhen per nom Modesta
 Y li escau l' anomenada...
 Prou xoca sa calitat
 Al trobarla detinguda
 Del amor en lo mercat,

Mes, no es estrany: es sort-muda.
 No t'acomoda pot sé'
 Tanta virtut?...
 Donchs, au!... «Puput,
 Tres salts y búscala bé.»

Si la vols treballadora
 Aquí 'n tens una: Fes basa.
 Ni un sol minut es á casa
 Pel molt quefer que té a fora.
 Un amich, que l'ha tractada,
 M'assegura en alta veu
 Qu' es tant bona y tant honrada,
 Que no més viu de lo seu.
 Qué respons?... Tampoch convé?
 Donchs Dèu t'ajut.
 «Puput!... Puput!...
 Tres salts y búscala bé.»

Grossa, tibada, maqueta;
 Qu' es bo l'amor assegura.
 Un atach de feridura
 Fa poch la deixá viudeta.
 Quan menta 'l difunt, encara
 Diu molts cops singlotejant:
 «¡Ay, Senyor!... Morirse 'm ara
 Qu' ab ell m'avenía tant!...
 Si tú vols, com tot ho té
 Prou conegut!...
 Qué 'ts sort?... «Puput!...
 Tres salts y búscala bé.»

Aquí... Mes, si tens pensat
 Seguir del mon la cadena,
 Puput, deslligat la vena
 Y surte del joch aviat.
 No vingas á la rodona
 Si vols segura la tría,
 Que, per muller, no es prou bona,
 La que del joch s'esgarría.
 Allí 'hont l'altar se manté
 De la virtut,
 Allí, Puput,
 Vés á buscar ta mullé'.

JOAN PONS Y MASSAVEU.

NOVAS

A heliografia que acompanya á aquest número es deguda al distingit pintor y ardent catalanista D. Manel Amell. Gustosissims repartim la copia de aquest sentit cuadro titolat *La viudeta*, que com la major part de las obras de son jove autor está inspirat en escenas de la vida catalana.

Ha visitat nostra redacció altre periódich catalá destinat á la classe agrícola, titolat *La Quinsena del pagés*. Felicitém al Institut agrícola de S. Isidro per aquesta nova publicació feta baix sos auspicis.

En lo concert celebrat per los coros de 'n Clavé la matinada del dia de S. Joan tingué lloch l'adjudicació de premis del Certamen literari y musical. Guanyá 'l premi corresponent al primer D. Emili Coca, per *La festa major*, y 'ls accéssits D. Joaquim Riera y don Francesch Ubach per *Lo molí* y 'l *Ball de rams*.

Del certámen musical guanyá dos premis y un accéssit D. Joseph Ribera, un premi y un accéssit D. Francesch Laporta y Mercader y un accéssit D. Eusebi Ferran.

L'acte comensá pronunciant D. Eduart Vidal y Valenciano un entussiasta discurs, llegintne altre igualment notable D. Joseph Roca y Roca. La memoria de D. Claudi Martinez també arrencá unánims aplausos de la concurrència.

Lo Sr. Lidforss de Stocolm nos ha enviat l' ultim de sos folletos publicats. Es una resenya en suech del moviment literari catalá, ab tal abundancia de datos que no ho faria millor un fill de Catalunya. Felicitem á est ilustrat escriptor agrahtntli la voluntat que 'ns té. Recomanem l' obra als madrilenyos.

D. Joan Maluquer Viladot ha sigut nombrat soci corresponsal en aquesta provincia, de l' Associació Catalanista de Lleyda que cada dia pren més peu.

Lo distingit pintor Van-Halen está acabant dos quadros per regalarlos á sa pátria Vich. Representa *la entrada en aquella ciutat de Sant Bernat Calvó* y l' altre *Las llágrimas de Sant Pere*.

S' ha posat á la venda una nova obra de D. Joaquim Riera y Bertran titolada *Escenas de la vida pagesa*. Nos ocuparém d' ella en altre número.

D. Artur Masriera ha posat á la venda un quadern contenint quatre poesías premiadas en lo certámen privat del *Centro Catalanesch*.

La falta d' espay no 'ns permet ocuparnos en aquest número de la exposició de *Joyas, miniaturas y esmaltes*, qu' ha obert la *Asociació Artística-Arqueológica Barcelonesa* en lo Centro de Mestres d' Obras. També ho reservém per altre uúmero.

S' ha estrenat en lo Bon Retiro ab molt éxit la comedia en tres actes de D. Conrat Colomé *La casa tranquila*, arreglo d' un' altre francesa, titolada *Les trois chapeaux*. En un dels teatres de Valencia la comedia en un acte de D. Eduart Escalante *Les criaes*.

Han arribat á nostras mans los tres números primers de la segona série del setmanari catalá *L' Aureneta*, que veu la llum á Buenos Aires. Los dits números contenen trevalls tant amenos com variats, y fan honor á sos redactors. En cada un d' ells vé insertantse 'l folletí promés en lo prospecte que al fi del any formarà un tomo de bonas dimensions y que contindrà una colecció de quadros de costums deguts als escriptors que més s' han distingit en aquest género de literatura.

Los que desitjen suscriurers á *L' Aureneta* poden avisar á la Administració de LA RENAIXENSA, la que 's cuydará de avisarho immediatament.

La *Asociacion Juridico-literaria* de Saragossa ha obert un certámen pera celebrarse pel mes de Octubre sobre 'ls següents temas: 1.er Exámen comparatiu de las legislacions Castellana y Aragonesa, sobre successions testadas é intestadas. 2.^{on} Exámen filosófic del concepte jurídic que 'l dret romá formá del matrimoni. 3.er Ensaig crítich sobre l' imperi de Carlomagno. 4.^{rt} Una *llegenda* qual assumpto sia pres de la historia de Aragó ó de sas tradicions, ab llibertat de metre y una extensió que no passi de 600 versos ni baixi de 300. Las composicions deurán enviarse al President de la Asociació en lo rectorat de la Universitat fins als 30 de Setembre próxim. Ja es hora que Aragó 's desperti y que ab la historia, 'l dret y la literatura, procuri ressucitar son esperit nacional pera prepararse pera un millor pervenir, com sos germans de Catalunya, Valencia, Mallorca y pobles vasco-navarros.

Lo diumenge 23 de Juny á dos quarts de deu del matí, tingué lloch en lo Teatro de Novetats la adjudicació de premis del certámen humorístich organísat per la societat *L' Aranya*.

Habent escusat sa presencia D. Francesch Pelay Briz y D. Frederich Soler, llegí D. Conrat Roure, altre dels jurats, lo discurs presidencial degut al primer d' aquestos senyors, y tot seguit D. Eduart Aulés, la memoria de secretari, distingintse abdos trevalls per son carácter festiu.

Obrintse 'ls plechs que contenían lo nom dels autors premiats, resultá qu' havia merescut l' aranya d' or D.ª María Josepha Massanes de Gonzalez per *Lo viudo atribulat*, y l' accésit D.ª Dolors Monserdá de Maciá per *La Flor Natural*. La ploma de plata don

Celestí Barallat y Falguera per *La gesta d' en Huch de Plegamans* y l' accésit D. Francesch Ubach y Vinyeta per *La coronació de la regina donya Elionor*. La guitarra de plata D. Joan Pons y Massaveu per *Lo Puput*; lo primer accésit D. Cárlos Galceran per *Cedassos*, y 'l segon D. Baldomero Escudé Vila per *Misteris*. La gralla de plata D. Cárlos Pirozzini per sa *Cansó de la gralla*. Lo fluviol de plata D. Antoni Careta per *L' infant rebech*, y l' accésit D.ª Joaquina Santamaría per sa *Cansó de bressol*. Lo fanal de plata á don Emili Vilanova per sa narració en prosa *En Gervasi*, y l' accésit primer al mateix autor per altre narració *Nocturno*, y altre accésit á D. Joseph Pous per *Lo sereno del barri*. Un quadro al oli á don Joseph Castells per *Los dos amors*, lo primer accésit *Un petó*, que duya inicials y 'l segon *Esparsas del rimaire*, á D. Enrich Franco. Lo parayguas de plata á D. Joseph Verdú per *La cansó del fadri*, y un accésit á la *Arrossada*, que duya inicials. Una colecció de cromos á D. Pere de A. Penya per *Lo pastor de son Manenta*, y un accésit al autor de *Corpus de sanch*, que aparegué ab pseudónim.

Las composicions premiadas foren llegidas y meresqueren generals aplausos.

Las Sras. Massanés y Santamaría foren acompanyadas á la presidencia per la general acceptació del públich.

D. Joseph O. Molgosa doná las gracias ab un breu discurs.

Felicitém als autors premiats. A la societat *L' Aranya*, que tant amor ha demostrat al catalanisme contribuhint ab aquest certámen á sa popularisació, nostra més franca y entranyable enhorabona.

Queda llesta l' encuadernació del *Llibre d' or de la moderna poesia catalana*. Lo proxim dimecres 3 de Juliol lo rebrán los subscriptors que tingan pagat tot l' any 1878. Los que desitjen posseirlo immediatament poden passar á satisfer los tres trimestres que mancan cobrar del corrent any, ó avisar á la administració pera son cobro, ab cual condició se 'ls enviará també.

SUMARI

S. SANPERE Y MIQUEL.	Origens y fonts de la nació catalana.	489
J. SALARICH.	Un desaffió á mort.	513
O. Y.	Las Arts en la Exposició de Paris.	524
J. MARTÍ Y FOLGUERA.	Lo gran rey.	528
JOAN PONS Y MASSAVEU.	Lo puput.	531
	NOVAS.	486
	LLIBRE DE COSES ASSENYALADES (folletí).	